

Барановська Олена Володимирівна,
доктор філософії, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу дидактики,
Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна

Барановская Елена Владимировна,
доктор философии, старший научный сотрудник,
старший научный сотрудник отдела дидактики,
Институт педагогики АПН Украины, г. Киев, Украина

Baranovska Elena Volodymyrivna,
Ph.D., Senior Research Fellow,
a senior researcher at the Department of didactics,
NAPS Institute of Education of Ukraine, m. Kyiv, Ukraine

МІЖПРЕДМЕТНА ІНТЕГРАЦІЯ В ПРАКТИЦІ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ

МЕЖПРЕДМЕТНАЯ ИНТЕГРАЦИЯ В ПРАКТИКЕ ПРОФИЛЬНОЙ ШКОЛЫ

INTERSUBJECT INTEGRATION IN PRACTICE OF SPECIAL SCHOOL

Анотація. У статті досліджено теоретичні питання міжпредметної інтеграції, реалізації міжпредметних зв'язків у навчально-виховному процесі профільної ланки школи на сучасному етапі її розвитку.

Ключові слова: міжпредметна інтеграція, міжпредметні зв'язки, профільна школа.

Аннотация. В статье исследованы теоретические вопросы межпредметной интеграции, реализации межпредметных связей в учебно-воспитательном процессе профильного звена школы на современном этапе ее развития.

Ключевые слова: межпредметная интеграция, межпредметные связи, профильная школа.

Summary. In the article the theoretical issues intersubject integration, the implementation of intersubject communication in the educational process of profile school level at the present stage of its development.

Keywords: intersubject integration, intersubject communication, profile school.

Інтеграційні процеси в науковій і освітній сфері особливо зачепили зміст шкільної освіти, де навчальні дисципліни інтегруються в єдині цикли, курси, блоки, модулі, об'єднані спільною метою та спрямованістю та базуються на єдиних методологічних засадах. Ідея синтезу психолого-педагогічних знань стає стрижнем формування цілісної теорії навчання за умови знаходження системостворювальної основи, яка має бути обґрунтована в дидактиці на трьох рівнях: методологічному (інтеграція законів, закономірностей, принципів розвитку особистості); дидактичному (інтеграція ідей, дидактичних теорій); прикладному (інтеграція змісту навчальних дисциплін, методів і способів навчання).

Інтеграція за своєю сутністю є єдиним процесом взаємодії елементів, де водночас забезпечується системність кінцевого результату процесу та зберігаються індивідуальні властивості його елементів.

Це процес зближення та зв'язку наук, який діє поряд з процесом диференціації і є вищою формою втілення міжпредметних зв'язків на якісно новому рівні навчання. Міжпредметна інтеграція може стати інструментом розвантаження шкільної програми. Цього можна добитися шляхом завершення реалізації окремих змістових ліній на різних ступенях навчання. Двобічність міжпредметної інтеграції має впливати на створення відповідних змістових ліній у відповідних підручниках зі споріднених предметів, а також предметів різних циклів (розроблення змісту, завдань, додаткових матеріалів тощо) [1].

Питанням міжпредметної інтеграції на матеріалі різних предметів займається ряд науковців Інституту педагогіки НАПН України: О.В. Барановська (модернізація змісту профільного навчання в світлі міжпредметної інтеграції); Г.О. Васильківська (метапредметний підхід до формування знань про людину);

М. А. Вайнтриб (міжпредметні зв'язки і компетентнісний підхід в нових курсах з технічних дисциплін); С. Л. Капіруліна С. Л., М. О. Кобзар (міжпредметні зв'язки на уроках географії); О. П. Кравчук, Т. М. Хмара (якісні задачі в змісті шкільних підручників як засіб реалізації міжпредметних зв'язків); Т. О. Ремех (міжпредметні зв'язки в підручниках із правознавства), С. Е. Трубачева (метапредметний підхід у навчанні) та ін.

Виходячи з аналізу літератури з питання використання міжпредметних зв'язків у навчально-виховному процесі, а також відображення їх у методичному апараті підручника можна зауважити, що класифікація міжнаукових зв'язків з певними корективами може використовуватися для класифікації міжпредметних зв'язків у навчанні.

У практиці передових педагогів протягом багатьох років застосовується міжпредметна інтеграція у різних формах. Найбільш розповсюдженими стали бінарні уроки, проекти та ін.

Прикладом вдало підібраних складових таких уроків можуть бути наступні розробки вчителів гімназії «Троєщина» Деснянського району м. Києва [2]:

- бінарний урок з географії та зарубіжної літератури (вчителі М. С. Антоневич та Л. Г. Шабаєва) «37 паралель». Поєднання вивчення літературних творів пригодницького характеру (Ж. Верн) та узагальнення знань з географії (географічні координати, вміння знаходити за географічними координатами географічні об'єкти). Урок проведений у формі інсценізації, рольової гри.
- урок-гра з фізики «Слабка ланка» (вчитель С. Ю. Ткаченко), тема «Тиск твердих тіл, рідини та газів». Урок проведений у вигляді популярної гри-вікторини, одним з цікавих ноу-хау тут є швидкість відповідей та злагоджена командна робота. Дана розробка показала важливість пояснення учням практичного значення фундаментальних наук (зокрема фізики) у повсякденному житті людини. Аспект наближення наук до практичного життя та технологій є вкрай важливим для сучасного світу.
- гра-пантоміма «Як би ви хотіли мандрувати (How would you like travel?)» проведена вчителем іноземної мови Г. Л. Андросюк (англійська мова, географія); граматична гра з м'ячем (англійська мова, фізичне виховання);
- розробки кафедри української мови і літератури (Г. К. Дмитренко та ін.), наприклад, урок «Біблійні мотиви у творчості Тараса Шевченка» (9 кл., 2 год.). Джерела: Біблія, «Кобзар» Т. Г. Шевченка, ілюстрована художником В. Гарбузом книга «Давидові псалми» Т. Шевченка, ілюстрації на біблійні теми, відеофільм «заповіт», записи духовної музики, «Да-

видових псалмів» К. Степанкова, таблиця «Християнські поняття та уявлення у творах Т. Шевченка. У гімназії є український музей та клас з біблійними картинками, створеними художником, де проведення уроків такого типу буде цікавішим;

- урок-спогади про героїв Другої Світової війни «Нехай не думають, що мертві вже не чують, коли про них нащадки говорять» (вчитель О. К. Черевко), де поєдналися факти з історії, фрагменти літературних творів, власні спогади гімназистів про рідних людей, що воювали на фронті та працювали в тилу.

Дуже цікавими є роботи учнів гімназії «Троєщина» Деснянського району м. Києва, які щорічно працюють над проектами, створюють власний інтелектуальний та художній продукт, проводять міні-дослідження.

Прикладом таких досліджень, де інтегруються кілька видів знань, є:

- міні-дослідження «Весільний фольклор: витоки звичаєвого права українців» — інтегруються знання з права та фольклору українців (Лідія Клименко, учитель Г. К. Дмитренко);
- твір-дослідження «Екологічні проблеми України», де інтегровано правові та екологічні знання (Володимир Хімко, учитель Г. К. Дмитренко);
- науково-дослідницька робота кандидата у члени Малої академії Синельника Ігоря з теми «Температура — міра порядку і безладу у природі» (секція фізики, науковий керівник Ткаченко Світлана Юрївна). Робота присвячена розділу «Термодинаміка», окреслено широке коло питань, починаючи з історії розвитку термодинаміки до процесів та законів фізики, піднято ряд дотичних питань науки і практики.
- робота «Ігрова програма «Морський бій»» учня 6 класу Гриненка Андрія цікава тим, що, крім основного напрямку — інформатика — дуже ретельно, з історичною достовірністю відтворено параметри бойових кораблів, враховано силу та напрям вітру, гра має чіткий алгоритм дій. Цей же учень наступного року створив мультимедійну навчальну програму «Learn Delphi» (секція інформатики, науковий керівник Круглова І. М.), курс містить 25 уроків, які складаються з відеофільму, звукового супроводу, теоретичного матеріалу та завдань до уроку.
- у гімназії працює клуб «Киевознавець», де вдається висвітлювати цілу низку проблем та узагальнювати знання з історії, екології, географії, літератури, виховувати національну самосвідомість та патріотичні почуття. Учні створили історичний опис власного району — Троєщини.

Під час роботи над проектами в учнів формується міжпредметне знання, міжпредметна компетентність.

Вибір учнями спеціальних курсів міжпредметного узагальнювального характеру завершують формування цілісної природничонаукової і соціально-гуманітарної картини світу та сприяють: знайомству учнів із новими галузями знань, не представленими

у змісті непрофільних і профільних предметів, але орієнтованими на майбутню професію у руслі обраного профілю; забезпеченню професійної підготовки старшокласників; поглибленню і розширенню змісту окремих розділів профільних (а за потреби і непрофільних) предметів; розкриттю практико-орієнтованого аспекту знань, здобутих у процесі навчання.

Література

1. Барановська О.В. Дидактичні умови міжпредметної інтеграції в профільній школі / О.В. Барановська // Перспективні напрямки світової науки: Збірник статей учасників тридцять сьомої Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інноваційний потенціал світової науки — XXI сторіччя». Т. 1. науки гуманітарного циклу; соціально-економічні науки. — м. Запоріжжя, 2016. — С. 8–9.
2. Гімназійна освіта: 10 років. 2-е вид. / Ред. рада: В.І. Сафіулін (голов. ред.) та ін. — К.: Знання України, 2004. — 227 с.